

«IKKI XALQ DILBANDI»

Saparov Jaloliddin Xolbobo o'g'li

Toshkent Davlat Transport Unversiteti.

Yurisprudensiya (Xalqaro transport huquqi) yònalishi.

2- bosqich talabasi

Jaloliddinsaparov98@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7733271>

Annotatsiya:Ushbu maqolada yurtimizda yashab ijod qilgan serqirra qalam sohibi bo'lgan Maqsud Shayxozdaning hayoti tasvirlangan. Shayxzodaning erishgan unvonlari va u yozib qoldirgan asarlari nimani targ'ib qilganligi hamda biz kelajak avlodning hayotida bu asarlar qanchalik ahamiyatga ekganligi keng yoritilib berilgan.

Kalit so'zlar: yoshlar, fuqarolik, fuqarolik pozitsiyasi, ma'naviy-axloqiy mezonlar, burch, mas'uliyat.

Buyuk shoirlarning uzoq umr ko'rishi, badiiy mahorat darajasini o'lchashning eng ishonchli mezoni-bu vaqt va o'quvchi. Usta shoir va dramaturg, adabiyotshunos olim va tanqidchi, publitsist va tarjimon, noshir va murabbiy sifatida faol hayot kechirgan. Mashhur yozuvchi bu sohalarning har birida o'chmas iz qoldirgan Maqsud Shayxzoda-ilmu daryoga o'xshagan olim va qomusiy bilim sohibi. U xalqimizning yozma va og'zaki adabiyoti, jahon adabiyoti, rus va qardosh xalqlar adabiyoti bo'yicha chuqur, namunali tadqiqotlar yaratdi, xalq dostonlarini nashrga tayyorlashda faol ishtirok etdi, folklor materiallari asosida o'lmas asarlar yozdi. Xususan, olimning Alisher Navoiy asarlari ustida olib borgan izlanishlari nafaqat navoiyshunoslikda, balki boy mumtoz merosimizni o'rganishda ham yangi bosqich bo'ldi.

Buyuk inson va rassom Maqsud Shayxzoda tom ma'noda ikki xalq – o'zbek va Ozarboyjonning haqiqiy o'g'li edi. Biri unga hayot berdi, ikkinchisi uni kamolotga yetkazdi. Ustoz o'zbek xalqini, O'zbekistonni butun qalbi bilan sevib, hurmat qilardi. O'zbekiston Xalq yozuvchisi Asqad Muxtorda saqlanib qolgan maktubida u shunday deb yozgan edi: "Men o'lgunimcha bu mamlakat va uning xalqi oldida qarzdorman". Agar mo'jiza yuz berib, bir emas, to'rt umr ko'rsam, to'rtalasini ham shu Vatanga bag'ishlab, kechayu kunduz madhiyalar kuylardim, shunda ham uning menga bo'lgan saxiy muhabbati uchun qarzimning mingdan bir qismini to'lamasdim. Men bu yerda ma'naviy yetuklik topdim. Bu erda men dunyoni bilib oldim, hayotni, odamlarni, she'riyatni yaxshi ko'rardim. "Maqsud Shayxzodaning" o'zi butun umr buyuklikka intilgan, u buyuk san'atkor qalbida yaxshi tuyg'ular bilan ezgu ishlar qilgan - xalqiga muhabbat va sadoqat ruhidan ilhomlanib o'lmas asarlar yaratgan. Shu sababli u vatandoshlari orasida doimo

tirik O'zbek adabiyotining eng mashhur vakillaridan biri Maqsud Shayxzoda 25 oktyabr 1908 yilda Ozarbayjonning Oqdosh shahrida tug'ilgan. Shoir 1928-yilda Toshkentga kelib, umrining oxirigacha poytaxtda yashab, ijod qilgan. U bu shaharni o'zining ikkinchi uyi deb bilardi. Maqsudshayxzodaning "O'n she'r", "Hamrohlarim", "Uchinchi kitob", "Nega kurash", "Jang va qo'shiq", "Kapitan Gastello", "Yurak aytadi..." kabi she'riy to'plamlari, "Jaloliddin Manguberdi" tarixiy dramasi va boshqa qator publitsistik asarlari bor. Maqsud Shayxzoda "Jaloliddin Manguberdi" tarixiy dramasini 1944-yilda, ikkinchi Jahon urushi yillarida yozgan, keyinchalik ko'plab bahs-munozaralarga sabab bo'lgan (o'zbek xalqining "Feodal o'tmishini ideallashtirishda" ayblanib hibsga olingan). Taniqli adabiyotshunos Naim Karimovning fikriga ko'ra, urush yillarida hokimiyat yozuvchilarni o'tmishdagi mashhur sarkardalar haqida asarlar yozishga undagan. Ular bunday asarlar xalqni va armiyani o'tmishning Jasur sarkardalari va qahramonlaridan saboq olishga, ularni shu mashhur kishilarning vatanparvarlik fazilatlarini ruhida tarbiyalashga undashi mumkin, degan fikrda edilar. Ana shunday ijodiy ordenga ega bo'lgan Maqsud Shayxzoda o'zbek xalqining mard o'g'lonlaridan Jaloliddin Manguberdi haqida pyesa yozishga kirishdi.

Maqsud Shayxzoda aql ma'nosidagina emas, siymo ma'nosida ham hammamizdan ajralib turardi. Uning she'rlaridagi teran ma'nolari benihoyat tinglovchini o'ziga jalb qiladi:

Umrlar bo'ladiki

Tirigida o'likdir,

O'limlar bo'ladiki

O'lgan odam tirikdir¹

Respublikaning o'sha paytdagi rahbari Usmon Yusupov shoirni mamlakatimizning eng go'zal joylaridan biri bo'lgan Farg'ona viloyatiga o'z ishini imkon qadar tezroq yakunlash uchun yubordi. "Boshqa narsalar haqida tashvishlanmang. Xalq sizdan Jaloliddin haqida asar kutmoqda. Vadilga boring va iloji boricha tezroq tugating!" rahbar shoirni ilhomlantiradi. Shunday qilib, Maqsud Shayxzoda rafiqasi Sakinaxonim bilan Farg'onaga borib, olti oy ichida tarixiy drama yozdi.

O'shandan beri ko'p yillar o'tdi, ammo Maqsudshayxzodaning asarlari o'z kuchini ko'rsatishda davom etmoqda. Shoir Botir Ergashevning Ozodbek Nazarbekovdan ilhomlangan "Jaloliddin Manguberdi" she'ri - "O'lim shonli

¹ <https://kh-davron.uz>

niyatlarga kor qilmaydi, kimki uloqni mamlakatdan quvsa, men qahramonman". Asarda Sulton Jaloliddinning so'nggi so'zlari sifatida quyidagi satrlar keltiriladi: Bir kuni men bu mamlakatda paydo bo'ladi, bu yerda, Mamlakatning shahidi ko'rinmas surgunda-qabrda. Kim uloqni mamlakatdan quvib chiqarsa, men o'shaman! O'lim ulug' niyatlarga kor qilmaydi Ma'lumki, mo'g'ullar istilosi davrida Movarounnahrda katta jasorat ko'rsatgan Jaloliddin haqida Maqsud Shayxzodagacha hech qanday san'at asari yozilmagan va Sovet tarixchilarining ilmiy asarlarida uning nomi ham, jangovor shijoati ham iliq tilga olinmagan. Shunday bo'lsa-da, Maqsud Shayxzoda bu ulug' siymo haqida Shahobuddin Muhammad Nasaviyning "Sulton Jaloliddin Mangberdi" kabi "Siyrat va Alouddin Atomalik Juvayniyning" "tarixi jahongushoyi Juvayniy" kabi asarlaridabayon etilgan tarixiy davr voqealariga asoslanib yozishga qaror qildi. Jaloliddin mo'g'ullarning qattiq dushmani bo'lishiga qaramay, Chingizxon o'zining mardlik va rahbarlik mahoratini tan olishga majbur bo'ldi. Maqsud Shayxzodaning yetuk adib sifatida yoza boshlagan birinchi sahna asarida mo'g'ul lashkarlarining jang maydonlaridan qochgan Jaloliddin kabi tarixiy shaxsni tasvir etgan. Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, bugungi yoshlar dunyoqarashini shakllantirishda Vatanga muhabbat, mutafakkir ijodi, asarlarini o'rganish, shuningdek, globallashuv jarayonida turli mafkuraviy tajovuzlarga qarshi mafkuraviy immunitetimizni shakllantirish dolzarb vazifalardan biridir.

Foydalanilgan manbalar ro'yxati:

1. Naim Karimov. Maqsud Shaykhzoda (Enlightenment-biographical novel) Tashkent, Sharq, 2009
2. Adabiyoyt. Sharafjon Sariyev; Toshkent-2016
3. Adabiyot (5-sinf darsligi). Axmedov S.; Qosimov B.; Qo'chqorov R.; Rizayev Sh.
4. Adabiyotga e'tibor- ma'naviyatga , kelajakka e'tibor. I.A.Karimov ; O'zbekiston-2009
5. <https://kh-davron.uz/>

